

Qüestions actuals del dret civil català a partir de l'obra de Francesc Maspons i Anglasell

Magalí Riera Roca

Universitat Rei Joan Carles

1. Introducció a la figura de Maspons i Anglasell

Francesc Maspons i Anglasell (1872-1966) fou fill i nét de juristes i gaudí d'una bona formació jurídica. Possiblement el fet de pertànyer a una família amb generacions de notaris l'orientà a l'estudi del dret. Va doctorar-se en dret i es dedicà a la docència i l'advocacia, però se li ha de reconèixer un paper transcendental, també, com a jurisconsult, posició a través de la qual es dedicà a defensar la necessitat de reivindicar l'existència i l'aplicació del dret civil català.

El seu pare, Francesc Maspons i Labrós, va tenir molt a veure amb la ferma convicció catalanista del fill. Ambdós eren aficionats al muntanyisme i el pare arribà a presidir l'Associació d'Excursions Catalana, la qual el 1891 es fusionà amb l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques i va donar lloc al Centre Excursionista de Catalunya. Aquests grups excursionistes estaven vinculats a la Renaixença catalana, a la qual farem referència més endavant, i participaren en l'articulació del catalanisme, en l'ús del català en actes públics, en estudis sobre el folklore i en la defensa de les tesis positivoevolucionistes i la llibertat de càtedra.¹ De fet, Maspons i Anglasell arribà a presidir el Centre Excursionista de Catalunya, del qual formà part des dels seus orígens, de manera que el seu pensament i la seva forma de vida van estar impregnats d'aquesta essència.

No foren els únics membres de la família que s'implicaren en la recuperació i la pervivència del dret català: també tingué un paper rellevant en la història del nostre país Marià Maspons, germà bessó del pare de Maspons i Anglasell. Culte en lleis i implicat en la realitat política del país, presidia la comissió que redactà la *Memoria en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña*, més coneguda com a Memorial de Greuges, adreçada i lliurada al rei Alfons XII l'any 1885. L'entregaren representants d'entitats econòmiques i culturals catalanes que pretenien posar de manifest la insatisfacció de la burgesia catalana pels convenis comercials celebrats amb la Gran Bretanya i per la pretensió d'unificació del dret civil.

Amb els antecedents referits, es comprèn fàcilment el posicionament polític

1. Veg. Josep PICH I MITJANA, «La génesis del catalanismo político. De los inicios de la Restauración a la crisis del Centre Català», *HISPANIA. Revista Española de Historia*, vol. LXVIII, núm. 229 (maig-agost 2008), p. 440.

de l'autor, que fou un ferri defensor dels interessos de Catalunya. Incentivà la conservació i pervivència del dret català, un dret que a l'època havia caigut en desús i s'havia substituït per la regulació estatal espanyola, aliena a les tradicions catalanes.

D'altra banda, no es mostrà indiferent quan entengué que l'Estatut aprovat a Madrid (1932) afectava qüestions que ja havien estat aprovades pel poble de Catalunya, raó per la qual dugué a terme nombroses intervencions en defensa d'un estatut que respectés el text avalat per la societat catalana. A part d'aquestes intervencions, aquesta idea el portà a crear la revista *Claris* i a escriure-hi. En aquesta revista comentà la redacció de l'Estatut de Catalunya que s'estava portant a terme en les Corts Constituents de la Segona República Espanyola i en aquest context es manifestà contundent en la defensa dels drets del poble català.

Una altra de les principals vies de comunicació de Maspons i Anglasesell fou la *Revista Jurídica de Catalunya*, la publicació oficial de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya des de finals del segle XIX, on publicà desenes d'articles, la majoria dels quals estaven relacionats amb l'estudi del dret civil català.

Aquesta activitat de Maspons d'anàlisi i estudi del nostre dret especial també es va donar a conèixer a través de diverses obres publicades en forma de llibre: *Nostre dret familiar* (1889), *Comentaris a la Llei de majoria i habilitació d'edat* (1935), *Derecho catalán familiar* (reedició) (1956) o *Fons de dret català* (1963), obra en què es recullen un conjunt de conclusions, justificacions i comentaris a favor de l'aplicació de la Compilació del dret civil especial de Catalunya vigent en el moment. Com a jurisconsult també elaborà dictàmens que publicà en més d'una ocasió.

Maspons i Anglasesell es mostra com una persona humil i, alhora, compromesa amb la defensa de la justícia i la legalitat. Tant és així que els arguments que utilitza no es basen en meres conjectures o desideratums, sinó en la demostració inqüestionable que tots estem sotmesos als mateixos principis jurídics. El jurisconsult, en evidenciar la falta de respecte envers el règim successori català, assenyala que «per sobre de qui exerceix la missió sacratíssima d'administrar justícia, hi ha els interessos d'aquesta mateixa justícia i el respecte a la llei, que és la seva expressió externa: que per sobre del que puguin opinar els components d'un Tribunal, encara que es tracti d'un Tribunal de tan alta autoritat com el Suprem, es troba la pau del país, sobretot quan aquesta pau està garantida per una legalitat vigent, i que, per tant, ningú té dret a aferrar-se a opinions i interpretacions legals que fatalment han de produir una profunda pertorbació en ell».²

2. Veg. FRANCESC MASPONS I ANGLASESELL, *La perturbación del régimen sucesorio de Cataluña por la jurisprudencia del Tribunal Supremo*, Madrid, Editorial Reus, 1920, p. 9-10.

2. Context històric i jurídic

2.1. Context històric i jurídic general

Francesc Maspons i Anglasesell va néixer en un moment en què el paper de la legislació civil de Catalunya tenia escassa rellevància, a causa de la vocació unificadora en l'àmbit del dret civil de totes les constitucions polítiques que havien estat promulgades durant el segle XIX. La legislació civil catalana es considerava, segons alguns autors, un *dret supletori* que, a part d'algunes institucions particulars en l'àmbit de l'organització de la família i de la propietat, mancava de suficient entitat per a mantenir-se separada d'un dret comú per a tot el Regne.³

La Constitució política de la monarquia espanyola promulgada a Cadis el 19 de març de 1812 establia, en el seu article 258, la unificació per a tota la monarquia del Codi civil i criminal i del Codi de comerç, sens perjudici de les variacions que hi poguessin introduir les Corts en cas de circumstàncies particulars. La idea de la uniformitat de la legislació espanyola es va veure completada materialment durant els últims anys del regnat de Ferran VII, en publicar-se el Codi de comerç de 1829.

Per altra banda, la creació del Tribunal Suprem responia no només al desig de dotar d'unitat el poder judicial, sinó també a la finalitat de ser «centre i font d'interpretació doctrinal del dret civil del Regne»,⁴ de manera que les seves resolucions influïssin en les de tots els tribunals d'Espanya. En regularitzar-se la tramitació dels recursos de cassació en l'àmbit de la legislació civil es produí l'efecte que s'esperava: el dret propi dels territoris que en tenien —entre ells, i en concret, el dret català— quedà cada vegada més constret.

L'auge del moviment codificador comportà la creença que uns mateixos codis fossin d'aplicació única a tot el territori de l'Estat, però, pel que fa al dret civil, el fracàs del Projecte de 1851 va implicar que aquesta vocació no arribés a materialitzar-se. Entre les causes del fracàs de l'intent unificador es troba el fet que es pretenia la derogació dels furs, lleis, usos i costums anteriors, incloent-hi el dret territorial, fet que va produir un important descontentament en aquestes regions, atès l'absolut desconeixement de les institucions que els eren pròpies.

Després d'una fase intermèdia en què s'aprovaren algunes lleis especials en matèria de dret civil, conegudes com a «lleis generals» (algunes de les quals quedaren en vigor després de la promulgació del Codi civil espanyol de 1889), tingué lloc l'aprovació del Reial decret de 2 de febrer de 1880, que rescatà l'intent codificador.

En aquesta direcció, s'agregà un representant de cada una de les regions territorials a la Comissió de Codificació i el ministre de Gràcia i Justícia, Alonso Martínez, ideà l'aprovació d'una llei de bases, de manera que la redacció del Codi civil

3. Benvingut OLIVER, *Estudios históricos sobre el derecho civil en Cataluña*, Barcelona i Madrid, Imprenta de Luis Tasso, 1867, p. 5.

4. Benvingut OLIVER, *Estudios históricos*, p. 154.

espanyol quedava a les mans d'una comissió especialitzada. No obstant això, el text resultant fou infructuós.

Cal fer referència al desig d'unitat en la codificació espanyola del ministre de Gràcia i Justícia esmentat, qui arribà a manifestar de manera clara i pública que la legislació civil espanyola es trobava en un «estat caòtic» que requeria una codificació urgent. A més a més, en el seu discurs d'obertura dels tribunals, el 15 de setembre de 1881, afegia:

Y en el *orden civil*... ¡Ah, Señores! ¡Qué espectáculo! Nuestro derecho civil es la imagen del caos... Parece imposible que esta Nación, tan distante todavía hoy de la unidad legislativa, haya pasado, primero por una lucha gigante de ocho siglos contra el poder de la media luna, lucha que parecía a propósito para fundir en un mismo crisol las ideas, sentimientos y costumbres de los héroes que juntos combatían por una misma Patria y una misma religión, y después, por los Reinados de D. Fernando y Doña Isabel, de Carlos I, de Felipe II y de Felipe V, tan celosos de su autoridad y de la grandeza del país, que alguno de ellos soñó en hacer de él la base de una monarquía universal.

Y, sin embargo ¿qué vemos todavía hoy? Provincias sometidas al derecho común... provincias en que impera un régimen de privilegio ó excepción... En las primeras, multitud de códigos y compilaciones sobre cuya prelación se disputa aún, y que forman, en un montón, un nuevo laberinto de Creta, en el que los Tribunales, para hallar salida tienen que asirse frecuentemente, como Teseo al hilo de Ariadna, al Código inmortal de las Partidas, convirtiéndose, por la fuerza de las cosas y el poder de la costumbre, en el primer Código español [...].⁵

El nou Projecte de Llei de bases de 1885, presentat per Francisco Silvela, afavoria la posició dels favorables a l'existència del nostre dret territorial, però aquesta llei de bases, tot i haver estat aprovada en el Senat, no va arribar a sortir a la llum, ja que les Corts foren dissoltes abans de l'aprovació definitiva del text per part del Congrés.

L'11 de maig de 1888 s'aprovà la Llei de bases, per la qual s'autoritzava el Govern a publicar un codi civil a partir de les condicions i les bases establertes en aquesta. Així es va fer: a partir d'aquestes bases es va elaborar el Codi civil espanyol, que segueix vigent —malgrat les nombroses modificacions que ha patit— a través del Reial decret de 24 de juliol de 1889. Aquest Codi havia de ser completat amb uns apèndixs que havien de contenir el dret territorial vigent, però només es va arribar a publicar el relatiu al dret d'Aragó, el 1925. No obstant això, després del Congrés de Dret Civil de Saragossa del 1946 es va reafirmar la legitimitat del dret especial i es va substituir aquest sistema d'apèndix pel de compilacions.

5. Discurs llegit per Alonso Martínez, ministre de Gràcia i Justícia, en la solemne obertura dels Tribunals, celebrada el 15 de setembre de 1881: vegeu Alonso MARTÍNEZ, «*Cuál es y cuál debe ser el estado de la legislación en España*», Madrid, Centro Editorial de Góngora, 1886, p. 6.

2.2. Context històric i jurídic català

Malgrat un primer intent codificador del dret català a principis del segle XIX, que no arribà a materialitzar-se,⁶ es derivà cap al sistema dels apèndixs, com s'ha vist. Duran i Bas no era partidari de l'elaboració d'un únic codi civil amb apèndixs i proposà des d'un primer moment que es fes un codi diferent i adequat a cadascun dels diversos territoris que integraven l'Estat espanyol. Entenia que ja es procediria a l'elaboració d'un codi general quan la consciència d'unitat del poble així ho determinés.

Es pot ubicar l'etapa inicial dels apèndixs de Catalunya també a finals del segle XIX. En concret, constitueix el primer precedent prelegislatiu de la Compilació —a la qual farem referència més endavant— la *Memoria acerca de las instituciones del derecho civil de Cataluña escrita con arreglo a lo dispuesto en el art. 4º del Real Decreto de 2 de febrero de 1880*, coneguda com la *Memòria* de Duran i Bas perquè estava signada per aquest autor i datada el 28 de desembre de 1881.⁷

Aquest manuscrit s'elaborà en un context poc favorable al desenvolupament i la conservació del dret civil català i conté una síntesi d'aportacions de diverses corporacions jurídiques i particulars i les conclusions del Congreso de Jurisconsultos Catalanes de 1880-1881. La finalitat de la *Memòria* fou construir i articular el dret civil català o, almenys, una part d'aquest.

De fet, el primer Projecte d'apèndix al Codi civil de Catalunya data de 1896 i s'elaborà d'acord amb la Llei de bases de 1888. En aquest document es considerava «dret especial» el dret civil de Catalunya, el qual «modificava» el Codi civil espanyol, que es feia extensiu a Catalunya.⁸ I no fou l'únic intent en aquesta direcció, ja que aquesta actuació es repetí als anys trenta.

Es tornà a pretendre aquesta sistematització del dret a través d'una codificació quan l'Oficina d'Estudis Jurídics de Catalunya elaborà l'estudi *El dret català i la codificació, report presentat al Consell Permanent de la Mancomunitat de Catalunya*, que data de 1919. A partir d'aquest moment, la Mancomunitat de Catalunya rebutjà l'intent de creació d'un apèndix en cerca d'una codificació del nostre dret civil.

Amb l'arribada de la Segona República i l'Estatut de Catalunya es tanca un parèntesi iniciat amb el Decret de Nova Planta i Catalunya recobra l'anhelada possibilitat de legislar sobre dret civil, de què se l'havia desproveït. El Parlament, fidel a l'esperit que regia des dels seus orígens en l'àmbit del dret privat, aprofita l'ocasió per promulgar una sèrie de lleis que resulten avançades per a l'època sobretot en matèria de filiació. Un exemple que s'ha de tenir en compte és la Llei de contractes de conreu, de 1934, la validesa de la qual va ser controvertida perquè no era clar si

6. Enric CUBAS I OLIVER, «Estudis de codificació catalana en 1809», *Revista dels Estudis Universitaris Catalans*, vol. V (1911), p. 60-63.

7. Pablo SALVADOR CODERCH I Antoni MIRAMBELL I ABANCÓ, «Els precedents de la compilació: estudi introductori», *Projecte d'apèndix i materials precompilatoris del dret civil de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, 1995, p. XVIII-XIX.

8. Pablo SALVADOR CODERCH I Antoni MIRAMBELL I ABANCÓ, «Els precedents de la compilació», p. XXI.

la matèria que s'hi tractava pertanyia a l'ordre civil o excedia l'àmbit d'aquest, ja que era considerada una matèria social.

Després de la Guerra Civil es torna a obrir el parèntesi que havia començat el 1716: queden anul·lades les institucions polítiques i legislatives i és eliminat tot el que havia estat decretat per la Generalitat i legislat pel Parlament durant la Guerra. No obstant això, queda vigent l'article 12 del Codi civil espanyol, que en la seva redacció originària establia el respecte del dret civil territorial.⁹

Maspons i Anglasesell va tenir ocasió de destacar la importància d'aquest article 12 del Codi civil espanyol, el text del qual, juntament amb el dels articles 13 i 15 del mateix Codi, va ser objecte d'acalorades discussions a les Corts. En paraules de l'autor, «[l']article 12 del Codi civil té una força, moral almenys, molt superior a la resta; té, en realitat, la força d'un pacte en el qual una de les parts és un poble en massa».¹⁰

Des del punt de vista de l'interpret actual, sembla increïble que Maspons i Anglasesell també hagués d'argumentar sobre l'esperit d'aquesta disposició normativa continguda en el Codi civil espanyol per a defensar el nostre ordenament jurídic de les interpretacions errònies que, sobre el mateix, va tenir ocasió de fer el Tribunal Suprem amb motiu de diversos plets relatius a l'ordre successori de Catalunya.

Passat un període en què subsistien idees a favor de l'ordenació de la regulació a través dels apèndixs o bé a través de les compilacions, cal fer referència al Projecte de compilació català de 1955, que derivà en la Compilació de 1960.

Aquest procés de compilació s'originà arran del Decret de 23 de maig de 1947, que en el seu article 3 establia que la Compilació havia d'adaptar-se a la sistemàtica del Codi civil, tot evitant coincidències i repeticions amb aquest. Queda patent, doncs, altra vegada, l'objectiu de poder arribar a crear un codi civil comú per a tot Espanya que recollís el dret civil vigent en els territoris forals. No obstant això, avui és palesa la pervivència del dret civil català a través d'una nova codificació.

3. Corrents doctrinals

3.1. *L'escola històrica del dret*

A Europa, a l'època de Maspons i Anglasesell, destaca l'existència de l'escola històrica del dret. Es tracta d'un corrent doctrinal que sorgí a Alemanya al segle XIX. Aquesta concepció afirma que el dret s'ha d'entendre prenent com a base l'evolució d'un poble en concret i tenint en compte les seves tradicions i els seus costums.

9. El text literal de l'article és el següent: «Les disposicions d'aquest títol, en allò que determinen els efectes de les lleis i dels estatuts i les regles generals per a la seva aplicació, són obligatòries a totes les províncies del Regne. També ho seran les disposicions del títol 4t, llibre 1r. En la resta, les províncies i territoris en què subsisteix el dret foral, el conservaran en tota la seva integritat, sense que pateixi una alteració el seu règim jurídic actual, escrit o consuetudinari, per la publicació d'aquest Codi, que regirà només com a dret supletori en defecte del dret que sigui d'aplicació en cada un d'ells en virtut de les seves lleis especials».

10. Veg. FRANCESC MASPONS I ANGLASELL, *La perturbació*, p. 25.

Així, doncs, s'oposa al moviment codificador de l'època, a través del qual es volien unificar i sistematitzar els textos normatius. Un dels juristes més destacats d'aquesta escola fou Karl von Savigny, qui expressà que no era lògic aplicar la mateixa normativa a tot un país (en el seu cas, Alemanya) que tradicionalment havia tingut —i encara aleshores seguia tenint— normes diferents per a les diverses regions que l'integraven.

Savigny es va dedicar a l'estudi dels orígens del dret alemany; concretament, se centrà en la recuperació del dret tradicional. Podem afirmar que aquest model no s'aparta del que seguí Maspons i Anglasesell, que se centrà a estudiar intensament el dret català antic, en concret la pràctica notarial, per tal d'extreure'n el dret aplicable a Catalunya.

Quan Maspons es trobà amb el menyspreu de les institucions civils catalanes per part de l'Estat espanyol, no es manifestà, però, directament en contra de la unificació civil, sinó més aviat en contra de la manera injusta de procedir per part dels poders de l'Estat. De fet, alabà la manera de procedir d'Alemanya: «Tenint [...] la ni més ni menys [xifra] de 313 ordres successoris diferents en els diferents territoris que constituïen l'antic Imperi, arribà a publicar un codi acceptable per a tots ells [...]».¹¹

Maspons i Anglasesell va tenir l'ocasió de destacar les diferències entre el règim jurídic civil espanyol i el català amb claredat, perquè era evident que si la unificació consistia a aniquilar el dret civil propi de Catalunya, aquesta no es podia acceptar de cap manera. Per a l'autor no era possible que un poble es pogués sentir emparat i defensat si el tribunal que havia d'emparar-lo no respectava les seves lleis i arribava, inclús, a qualificar-les de contràries al dret natural, com desgraciadament va fer el Tribunal Suprem.

Segons el seu criteri, mentre «un huracán de destrucción está destrozando los fundamentos esenciales de la sociedad: a su soplo van cayendo en la anarquía los pueblos y las civilizaciones, y en estos momentos es cuando el más alto organismo jurídico del Estado se entretiene en desmoronar las instituciones familiares de los territorios que más violentamente sienten el azote de los tiempos; sufrimos una crisis de autoridad, y él vela la suya con el manto de lo que puede tener plena conciencia de que han de ser consideradas extralimitaciones y negaciones apasionadísimas; vemos tambalearse los conceptos de familia y de propiedad, y el sé entretiene en mirar las instituciones en que secularmente se apoyan [...]».¹²

3.2. L'escola jurídica catalana

Al segle XIX també sorgeix l'escola jurídica catalana. Duran i Bas¹³ es pronuncia sobre aquest naixement en el discurs inaugural de l'Acadèmia de Jurisprudència i

11. Veg. Francesc MASPONS I ANGLASELL, *La perturbación*, p. 32.

12. Veg. Francesc MASPONS I ANGLASELL, *La perturbación*, p. 25.

13. Veg. Manuel DURAN I BAS, *La escuela jurídica catalana. Discurso leído en la sesión pública inaugural que se celebró el día 31 de enero de 1883 en la Academia de Jurisprudencia y Legislación de Barcelona*, Barcelona, Imprenta Barcelonesa, 1885.

Legislació de Catalunya, l'any 1883. Cal fer referència a les característiques d'aquesta escola aportades per Duran, de les quals n'esmentem algunes:

- a) Té caràcter espiritualista, però sense abandonar l'idealisme.
- b) És pràctica, però no empírica.
- c) Regeixen el principi ètic i l'element històric com a base sense mobilitzar-se.
- d) Es troba més inclinada al dret privat que al dret públic, sense arribar al desdeny.
- e) És essencialment analítica, sense deixar d'elevat-se a la síntesi quan pugui i s'hagi de generalitzar.
- f) És harmònica amb la filosofia del sentit comú, la més adequada a un poble amb un gran sentit polític com Catalunya.
- g) És modesta en les seves pretensions, perquè fonamenta les seves doctrines en l'observació dels fets.
- h) Planteja l'aplicació de les seves propostes amb subjecció a les condicions del país. En aquest sentit, remarca la idea que es tendeix a la reforma sense la destrucció i simplement es remet al passat per aportar, aquest, grans lliçons, no per una mera contemplació estètica.
- i) Alhora, remet a la raó, perquè es tracta d'un element absolut del dret, i a la història, per donar a conèixer l'origen del dret positiu del poble i per emmarcar-ne l'esperit.

Duran i Bas precisava que en el moviment científic català, sense comunicar-li direcció o impuls, ajuda les propostes d'aquelles escoles filosòfiques i jurídiques:

- que fan descansar el dret sobre la base ètica,
- que fan desenvolupar-lo dintre de les condicions històriques dels pobles;
- i que fan aplicar-lo de conformitat amb les realitats de la vida.

El pensament de Maspons i Anglès sobre quin havia de ser el contingut del dret civil català encaixa amb el corrent de l'escola. Una bona conceptualització de l'escola catalana a la qual s'acaba de fer referència, la formulà Juan Vallet de Goytisolo.¹⁴

Els creadors d'aquesta escola no la distingiren, en els orígens, de l'escola l'alemanya. Entenien que ambdues compartien la mateixa concepció històrica del dret i la mateixa posició respecte a la codificació. Les diferències no foren clares fins que es va arribar al segle XX. Aquí no analitzarem aquests aspectes diferenciadors perquè no són objecte del nostre estudi.¹⁵

14. Veg. Juan B. VALLET DE GOYTISOLO, «La escuela jurídica catalana del siglo XIX», *Ivs Fugit*, núm. 15 (2007-2008), p. 513-536.

15. Per aprofundir sobre aquest aspecte, veg. Juan B. VALLET DE GOYTISOLO, «La escuela jurídica catalana del siglo XIX», p. 521 i seg.

4. La preservació del dret civil català: la trajectòria jurídica de Maspons i Anglasell

Com ja s'ha manifestat, l'autor va viure, doncs, durant el període de la Renaixença, un procés de recuperació de la literatura i la llengua catalanes. Aquest afany de recuperació de la cultura catalana també arribà a l'àmbit del dret. És en aquest ordre, sens perjudici de la cultura i la llengua catalanes, que s'estableixen els àmbits en què participà activament Maspons i Anglasell al costat de juristes de l'època. La finalitat de tots ells era exposar clarament quines eren les institucions tradicionals catalanes i així fer arribar el coneixement d'aquestes als operadors juridicopolítics i, alhora, a la societat civil en general, i defensar-ne l'ús.

La trajectòria jurídica de Maspons i Anglasell s'emmarca en el context de just després de la codificació espanyola, una de les èpoques més complexes per a la pervivència del dret català. La pretensió de la Constitució de Cadis de 1812, aconseguir una codificació civil única per a tot el territori de la monarquia, topa amb la idea i la defensa de la protecció i la perdurabilitat del dret civil català, en gran manera.

D'altra banda, en l'àmbit del dret civil, el primer pronunciament que va formular el Tribunal Suprem aplicant el dret civil català es va produir el 21 de maig de 1845 i resolvia sobre un recurs de nul·litat en què es discutia la validesa d'una donació i un testament atorgats per una persona cega el dia 4 de juliol de 1834. Aquesta sentència aplicà les antigues Constitucions de Catalunya, que entenia que tornaven a regir, i va determinar que supletòriament s'havia d'aplicar en primer lloc el dret canònic i, a falta d'aquest, el dret civil; i va considerar que les disposicions patrimonials realitzades no tenien validesa perquè no s'ajustaven a la legislació aplicable.

En el pensament i l'activitat investigadora de Maspons i Anglasell dominava la necessitat de recuperar tot allò que formava part del dret civil català, que havia estat suprimit a partir del 1714 per efecte de l'eliminació de les facultats legislatives. Efectivament, després de la Guerra de Successió i la caiguda de Barcelona en mans de Felip V es dictà el Decret de Nova Planta de 1716, que, sense anul·lar el dret català, afogà les seves fonts de creació. Se suprímí el que en l'actualitat podria denominar-se dret públic i, tot i que es mantingué en vigor el dret civil, la possibilitat del seu desenvolupament adequat i la seva protecció desaparegueren, atesa la inexistència de la funció legislativa.

Maspons i Anglasell va ser capaç, com ningú, d'expressar l'essència del dret civil català, que arrenca a l'edat mitjana amb un sistema de fonts complex que va des dels costums fins a les disposicions promulgades per les Corts catalanes. Així, en la seva obra de 1907, el *Nostre dret familiar (segons els autors clàssics y les sentències del antich suprem tribunal)*, obra premiada per l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona, el primer que duu a terme és destacar que «en les qüestions civils regeix abans de tot el dret català contingut principalment en les Constitucions de Catalunya que formen el cos de nostre dret comú, i que per tant s'han d'observar i interpretar estrictament». I tot seguit indica que aquest dret comú queda derogat pel

dret municipal o consuetudinari d'una determinada localitat i és igualment modificat i derogat, així com interpretat, pel costum, que té força de pacte en provar-se la seva observança i, per tant, s'ha de complir.¹⁶

Segons el seu criteri, a l'hora de concretar el caràcter vinculant del costum era importantíssima la intervenció de la figura del notariat (sens perjudici del paper de la jurisprudència derivada de l'Audiència de Barcelona, en aquella època); sense la tasca del notariat, que reflecteix la llibertat d'actuació que origina el costum, les compilacions de costums no haurien pogut existir. Així, la concreció notarial de l'acte consuetudinari determina la fórmula que resulta d'aquest, i la compilació la recull i li dona publicitat, de manera que pugui ser coneguda pels futurs intervinents. Així, tal com diu Maspons, la conclusió notarial expressa l'acte generador pur, i les compilacions són l'exemple que, a còpia de repetició, converteixen el dret no escrit en dret escrit.¹⁷

Aquesta explicació fou alabada per diversos juristes, entre els quals hi havia Juan Vallet de Goytisolo,¹⁸ qui, per explicar la importància i la pervivència del costum, utilitzà l'exposició que Maspons féu en la seva obra *El dret català*. Pella i Forgas, entre d'altres, també recalava la importància del costum com una de les fonts tradicionalment rellevants de dret català.

D'altra banda, com destaca Maspons i Anglasesell, l'aparent disgregació del règim jurídic català en els seus inicis exercí una influència decisiva en la seva formació, perquè motivà que nasqués no pas com a règim legalista que obliga la vida jurídica a desplegar-se en una direcció única, sinó com a règim espiritualista que pot anar creixent en tantes direccions com l'esperit pot voler.¹⁹

La legislació catalana ha necessitat el complement de les col·leccions d'estudis de casos concrets, que encarnen les obres dels juriconsults clàssics. Aquestes aportacions s'han plasmat en forma d'al·legats, defenses, justificacions de sentències, etc. Com bé manifesta Maspons i Anglasesell, davant de l'opressió i l'atuïment provocats pel Decret de Nova Planta, les aportacions doctrinals foren «l'única mostra de vida nacional que externament dona Catalunya».²⁰ Es reduí, així, l'ús del dret català. L'autor, amb la seva activitat, va contribuir a la pervivència d'aquest, governat pel principi de llibertat, que conduïa a una constant adaptació del dret.

A part de l'afectació del dret català, aquesta realitat política comportà també la imposició de l'ús del castellà en la vida política i, per tant, relegà l'ús del català a un segon terme reduït al nostre territori.

Òbviament, Maspons i Anglasesell no fou l'únic juriconsult que reaccionà en

16. Veg. Francesc MASPONS I ANGLASELL, *Nostre dret familiar: segons els autors clàssics i les sentències del antic suprem tribunal de Catalunya*, Barcelona, Llibreria de Àlvar Verdaguer, 1907, p. 1-2.

17. Veg. Francesc MASPONS I ANGLASELL, *El dret català*, Barcelona, Barcino, 1954, p. 28.

18. Juan VALLET DE GOYTISOLO, «La esencia y principios del derecho civil foral», *Revista Jurídica de Catalunya*, vol. 69 (1970), p. 380.

19. Veg. Francesc MASPONS I ANGLASELL, *El dret català*, p. 28.

20. Veg. Francesc MASPONS I ANGLASELL, *Dictàmens de D. Francisco de P. Maspons i Anglasesell*, Barcelona, Impremta Casanovas, 1922, p. 3 (Col·lecció de Dictàmens i Laudes de Juriconsults Catalans).

contra d'una codificació única per a tot el territori espanyol, se n'han esmentat d'altres al llarg del text; per exemple, Josep Pella Forgas, qui elaborà l'obra *Código civil de Cataluña. Exposición del derecho catalán comparado con el Código civil español* (1916-1918). Nombrosos juristes l'han considerada l'obra més destacada de l'autor. Es publicà en quatre volums: el primer l'any 1916 i el quart l'any 1918, editat pòstumament pel fill de Pella, Ramon.²¹

A través de les aportacions d'aquests autors es constata la defensa que els juriconsults feren de la necessitat de conservar la independència jurídica de Catalunya. En queda un reflex en les seves obres i dictàmens, i gràcies a la seva aportació s'arribà a les compilacions de dret civil de Catalunya.

5. Qüestions actuals sobre el dret civil de Catalunya

5.1. *El procés de codificació del dret civil català*

A partir dels anys cinquanta, doncs, a Catalunya es viu un procés de codificació del dret civil, que es materialitza a través del Projecte de compilació de 1955, la Compilació de 1960 i la refosa de la Compilació de 1984.

Arran del procés de la Transició espanyola i, en concret, de l'aprovació de la norma fonamental de l'Estat espanyol, es reconeix formalment l'esperat paper del qual era mereixedor el dret civil català. Fruit del treball de diversos juristes catalans, entre ells Maspons i Anglasesell, sobretot durant una època poc propícia per a la conservació i la continuïtat de la regulació catalana, quan arriba la democràcia es reconeix que «[l]'Estat té competència exclusiva sobre [...] [l]egislació civil, sens perjudici de la conservació, modificació i desenvolupament dels drets civils, forals o especials per part de les comunitats autònomes allà on n'hi hagi» (art. 149.1.8 CE).

No obstant això, la Constitució espanyola exceptua els supòsits següents: «[l]es regles relatives a l'aplicació i a l'eficàcia de les normes jurídiques, relacions jurídic-civils relatives a les formes de matrimoni, ordenació dels registres i instruments públics, bases de les obligacions contractuals, normes per a resoldre els conflictes de lleis i la determinació de les fonts del dret, d'acord, en aquest darrer cas, amb les normes del dret foral o especial».

En aquesta direcció i en virtut, també, del que s'estableix en l'article 9.2 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1979, la Generalitat de Catalunya passa a tenir competència exclusiva en matèria de «conservació, modificació i desenvolupament del dret civil català».

21. Aquí hi fem referència perquè es tracta, probablement, de l'estudi més complet de l'època sobre el dret català vigent. En aquest treball, però, Pella Forgas no es limità a fer una recerca i a comentar els textos, sinó que creà respecte a la qüestió teories pròpies. Alhora, distingia entre el dret català «viu» i l'antic dret català, el qual relegava a dret supletori, com a expressió del costum. Creia que la creació de l'obra es duu a terme per «raons patriòtiques», ja que en aquell moment la pervivència del dret català, com es va repetint, estava en perill. En aquesta mateixa direcció, una altra finalitat és evitar que el Codi civil espanyol envaeixi l'àmbit regulat pel dret català i es respecti la relació de veïnatge.

El primer desenvolupament de les competències reconegudes en la Constitució i en l'Estatut d'autonomia de Catalunya, i, per tant, ja durant l'època constitucional, fou la promulgació de la Llei 13/1984, de 20 de març, sobre la Compilació del dret civil de Catalunya, la qual pretenia integrar la Compilació catalana de 1960 en l'ordenament jurídic català tot adaptant-la als nous principis constitucionals espanyols.

No obstant això, la regulació catalana no es limità a les compilacions, sinó que es buscà el ressorgiment d'aquesta potestat legislativa, que havia estat suspesa durant dècades, a través de l'aprovació de lleis especials per part del Parlament de Catalunya. Les primeres lleis especials aprovades coincideixen amb les matèries tractades per Maspons i Anglasell en les seves obres, atès que es tracta de qüestions rellevants vinculades a la tradició jurídica catalana al llarg dels segles, com ara la regulació de la família i el règim successori.

En aquesta direcció, l'any 1991 el Parlament va promulgar la Llei 40/1991, de 31 de desembre, del Codi de successions per causa de mort en el dret civil de Catalunya, la qual actualment està derogada. En aquest sentit, cal fer referència al llibre quart del Codi civil de Catalunya, relatiu a les successions, que inclou la regulació de les matèries contingudes en l'antic Codi de successions i en la resta de lleis especials relatives a aquest àmbit.

Així, doncs, la primera d'aquestes dues lleis ja pretenia establir una codificació en aquest àmbit amb vocació de completesa. La nova codificació, tot i que és el resultat d'una elaboració íntegra i *ex novo* del text, segueix i conserva els fonaments de l'anterior. Però com és lògic i atesa la flexibilitat del dret —i del dret català— a què s'ha anat fent referència, s'aprofità l'elaboració d'aquesta nova regulació per a actualitzar-ne el contingut, en el sentit d'incorporar o suprimir algunes institucions, o de modificar part de la regulació d'algunes de les existents que ja s'havien incorporat en el Projecte de compilació de 1955 o en la Compilació de 1960. En són exemples: la supressió del testament ordinari davant del rector; la reducció significativa dels articles relatius als fideïcomisos; la nova regulació, més oberta i flexible, sobre els pactes successoris; i el reconeixement dels drets successoris (successió intestada) en les relacions de parella, al convivent d'una unió estable de parella.

Com bé manifestava Maspons i Anglasell, el dret és una matèria canviant, que s'ha d'anar adaptant a la realitat social i a la necessitat vigent. I, com queda palès, el legislador català ha actuat en aquesta línia.

Anys després entrà en vigor la Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de família, a través de la qual se sistematitzava la regulació sobre la matèria continguda en diverses lleis especials, fet que implicà un primer pas cap a una futura codificació que es començà a plasmar poc temps després. No obstant això, algunes institucions, com ara les unions estables de parella (regulades en la Llei 10/1998, de 15 de juliol), quedaren excloses de la regulació en el Codi de família.

Però tan bon punt el legislador català recuperà la competència legislativa en matèria civil, posà fil a l'agulla. En aquesta direcció, aprovà la Llei 13/1984, que, en

adaptar la regulació catalana als principis constitucionals ja vigents a l'època, aportà una nova regulació en què regia la igualtat jurídica entre els cònjuges i una necessària igualtat entre els antigament denominats fills legítims i fills il·legítims. En dur a terme aquest recorregut històric no podem oblidar algunes de les lleis especials que es promulgaren: la Llei 7/1991, de 27 d'abril, de filiacions; la Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció; la Llei 39/1991, de 30 de desembre, de la tutela i les institucions tutelars; la Llei 12/1996, de 29 de juliol, de la potestat del pare i de la mare, i la Llei 10/1996, de 29 de juliol, d'aliments entre parents.

Avui en dia, el llibre segon, relatiu a la persona i la família, inclou la regulació de les matèries que estaven compreses en aquest Codi de família i en altres lleis especials sobre la matèria. Aquest llibre segon es presenta no com una refosa de regulacions, sinó com un text elaborat íntegrament de nou, això sí, basat en bona part en la regulació civil existent sobre la qüestió.

Així, doncs, tal com s'ha anat avançant, actualment es compta amb una nova codificació que consta de sis llibres, cinc dels quals ja estan en vigor. Aquesta nova codificació s'inicià arran d'unes jornades sobre el Codi civil de Catalunya organitzades l'any 1998 pel Departament de Justícia, a partir de les quals es pretenia avançar cap a una futura regulació en un breu període, com així va ser. Per a dur a terme aquesta tasca es creà, mitjançant el Decret 13/2000, de 10 de gener, l'Observatori de Dret Privat de Catalunya, gràcies al qual, i en concret gràcies a les seccions i al Ple de la Comissió de Codificació de l'Observatori, s'aprovà l'any 2002 la primera llei del Codi civil de Catalunya, la Llei 29/2002, del 30 de desembre.

5.2. El Codi civil de Catalunya

En primer lloc cal fer referència a la regulació vigent al nostre territori. Com s'acaba d'indicar, avui en dia la principal regulació civil a Catalunya és el Codi civil de Catalunya, un codi obert tant pel que fa a l'estructura com pel que fa al contingut, aprovat en sis llibres (un dels quals encara no està en vigor).

El primer llibre s'aprovà el 30 de desembre de 2002 mitjançant la Llei 29/2002, primera llei del Codi civil de Catalunya; els llibres tercer i quart s'aprovaren el 2008, el 24 d'abril i el 10 de juliol, respectivament, i versen sobre les persones jurídiques i les successions; el llibre cinquè s'aprovà el 10 de maig de 2006 i conté la regulació relativa als drets reals; i la Llei 25/2010, del llibre segon, relatiu a la persona i la família, s'aprovà el 29 de juliol de 2010. Així, doncs, l'únic llibre que segueix essent un projecte és el relatiu a les obligacions i els contractes.

Aquest codi ha estat fruit de nombrosos esforços d'una multitud de persones al llarg de les dècades i finalment es vehiculà a través de la competència, reconeguda constitucionalment, de conservar, modificar i desenvolupar el dret civil de Catalunya, i recuperada dues dècades abans de la publicació del primer dels seus llibres.

5.2.1. La flexibilitat com a característica del nou Codi

Cal ressaltar la forma de codi civil obert del Codi català, a través del qual, sens perjudici de buscar l'establiment d'una regulació estable i organitzada, es té en compte que el dret civil està subjecte a un procés de canvi dinàmic, del qual ja hem parlat. Aquesta característica permet incorporar noves regulacions o modificacions sense gaires inconvenients.

Malgrat que actualment es recalca tant aquesta necessitat de canvi i de flexibilitat de la regulació, cal fer justícia i destacar que ja Maspons i Anglasesell, entre d'altres, al·ludia a aquesta adaptabilitat del dret a les circumstàncies quan parlava del nostre dret català, i l'alabava. També ho defensava l'escola jurídica catalana. En aquesta direcció, abans hem fet referència al paper rellevant que s'atorgava al costum com a mecanisme de plasmació de les necessitats del poble i, en conseqüència, del dret.

5.2.2. Àmbit d'aplicació

Amb relació a l'àmbit d'aplicació del Codi civil de Catalunya (CCCat), l'article 111-4 CCCat estableix que el Codi té caràcter de dret comú a Catalunya i caràcter supletori de les altres lleis. D'altra banda, l'article 111-5 CCCat fa referència al caràcter preferent de les disposicions del dret civil de Catalunya, excepte per als casos en què siguin directament aplicables les normes de caràcter general.

També el dret civil català ocupa el lloc que es mereix gràcies a la contribució de Maspons i Anglasesell, que va ser capaç de rebutjar totes les opinions o interpretacions legals que s'allunyaven de la legalitat vigent i va defensar el dret dels pobles a regir-se d'acord amb la seva pròpia personalitat, ja que considerava que s'havien de respectar la seva manera de ser i els seus interessos morals o materials.

Per a Maspons, mancava de sentit aprovar lleis que anessin en contra de la realitat social a què havien de ser aplicades; així, tot i que el procediment fos perfectament legal, la protesta a Catalunya seria puixant, perquè es veia afectada la seva pròpia personalitat.

5.2.3. La tradició jurídica catalana com a criteri interpretatiu

Un altre element que s'ha de tenir en compte quan es fa referència a la pervivència del dret civil català, i a la seva evolució i la seva interpretació, és la qüestió de la «tradició jurídica catalana», a la qual ja hem fet referència. En aquest punt, volem dir que Pérez Collados destaca la idea que en la Compilació de l'any 1960 es plasma aquesta tradició jurídica catalana i s'establí, de manera expressa, com a criteri interpretatiu²² de les antigues lleis, costums i doctrina dels quals deriven.²³ Creu rellevant,

22. Tot i que el dret canònic havia deixat de ser formalment el primer dret supletori català, es va entendre inclòs dintre de l'expressió «tradició jurídica catalana», a la qual l'article atorgava una funció interpretadora. Veg. Josep Lluís LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS, «Controversias en torno al derecho supletorio catalán con ocasión de la promulgación del Código de derecho canónico de 1917», *Revista de Dret Històric Català*, núm. 2 (2002), p. 172.

23. El text literal de l'article 1.2 de la Compilació de 1960 disposa: «Per tal d'interpretar i integrar preceptes d'aquesta Compilació hom prendrà en consideració la tradició jurídica catalana, encarnada en les antigues lleis,

i compartim la seva opinió, que aquest aspecte canvià en el text refós de la Compilació del dret civil de Catalunya de 1984,²⁴ quan el concepte de *tradició jurídica catalana* passa de constituir la principal interpretació de la Compilació a compartir aquesta tasca amb els principis generals de l'ordenament jurídic de Catalunya.²⁵

Aquest paper de la tradició jurídica catalana ha seguit perdent força i ha estat objecte d'un reequilibri a partir del que s'ha establert en el nou article 111-2 del Codi civil de Catalunya. Aquest nou precepte, que fa referència a la interpretació i integració de la regulació catalana, estableix: «1. En la seva aplicació, el dret civil de Catalunya ha d'interpretar-se i ha d'integrar-se d'acord amb els principis generals que l'informen, prenent en consideració la tradició jurídica catalana. 2. De manera especial, en interpretar i aplicar el dret civil de Catalunya s'han de tenir en compte la jurisprudència civil del Tribunal de Cassació de Catalunya i la del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya no modificades per aquest Codi o altres lleis. L'una i l'altra poden ésser invocades com a doctrina jurisprudencial als efectes del recurs de cassació».

Al llarg de la regulació civil, també trobem expressions com la següent, relatives al manteniment d'aquesta tradició: «Els articles derogats, en la mesura en què no s'oposin al nou dret, s'incorporen a la tradició jurídica catalana».

Formen part de la mateixa tradició aportacions com les de Maspons i Anglasesell, que contribuï com a teòric a l'estudi de les institucions de dret privat de Catalunya a través de les seves obres i dictàmens, una tasca rellevant i habitual a l'època, atesa la concepció que plantejava l'escola jurídica de Catalunya respecte del costum i la interpretació teòrica de la regulació catalana.

5.2.4. La funció de la jurisprudència

Per a Maspons i Anglasesell, en el règim jurídic català la jurisprudència no tenia altra labor que la d'orientació. Podem afirmar que en el seu pensament el dret català estava encaminat a assegurar la màxima justícia, la màxima equitat, en la resolució de cada controvèrsia. De manera que, les sentències, segons el seu criteri, no deixaven de ser, simplement, un comentari autoritzat.²⁶

Però com s'ha pogut veure en fer referència a la tradició jurídica catalana, la consideració de la jurisprudència no ha evolucionat en la mateixa direcció. La Compilació de 1984 ja feia referència expressa a la jurisprudència com a criteri interpretatiu i d'integració dels preceptes civils. Avui en dia, l'article 111-2.2 CCCat parla de «[...] la jurisprudència civil del Tribunal de Cassació de Catalunya i la del

costums i doctrina que aquells es deriven».

24. El text literal de l'article 1.2 de la Compilació de 1984 disposa: «Per tal d'interpretar i integrar aquesta Compilació hom prendrà en consideració les lleis, els costums, la jurisprudència i la doctrina que constitueixen la tradició jurídica catalana, d'acord amb els principis generals que inspiren l'ordenament jurídic de Catalunya».

25. José María PÉREZ COLLADOS, «La tradición jurídica catalana (valor de la interpretación y peso de la historia)», *Anuario de Historia del Derecho Español*, núm. 74 (2004), p. 140.

26. Veg. FRANCESC MASPONS I ANGLASELL, *La perturbación*, p. 13.

Tribunal Superior de Justícia de Catalunya no modificades per aquest present Codi o altres lleis».

6. Conclusió

En primer lloc, cal destacar que Maspons i Anglasesell no dubta a defensar, en una època convulsa, el manteniment i la defensa del dret civil català. En aquest sentit, analitza i estudia la pràctica jurídica catalana i la regulació vigent per tal de traslladar-ne el coneixement a la resta d'operadors jurídics i, en general, a la societat civil.

Quan parla dels inicis del dret civil català es remunta a la Reconquesta i va traçant la seva evolució cap a l'actualitat. Se sap que en l'origen del dret civil català cal tenir presents l'antiga regulació romana i el Codi canònic. Respecte a aquest últim, Maspons i Anglasesell disposa que la seva influència es manifesta bàsicament a través de dos fets: la modalització dels preceptes i les aplicacions del nostre règim conforme al fet cristià, i l'aportació de diversos textos encara vigents que han tingut una influència positiva en el règim jurídic català. Cal ressenyar, amb relació a aquest últim aspecte, les *Decretals* compilades per Sant Ramon de Penyafort; gràcies a la seva aportació, el dret canònic va adquirir una consistència externa de què no gaudia, a través de la tasca de recollir un corpus de preceptes i doctrina units per una sistematització.

L'autor fou capaç d'expressar l'essència del dret civil català, que arrencà amb un sistema de fonts complex que comprenia des de la regulació promulgada per les Corts catalanes fins al costum. Fou a aquest darrer element que Maspons i Anglasesell reconegué una funció transcendental, en entendre que s'havia d'observar i s'havia de reconèixer que tenia força de pacte, fins al punt d'arribar a crear dret escrit, sobretot a partir de la figura del notariat.

Fill de la Renaixença, l'autor participà en el procés de recuperació de la literatura i la llengua catalanes i, sobretot, en la recuperació i la pervivència del dret català i la llengua catalana en l'àmbit jurídic, en el qual destaca poder fer-ne ús davant dels tribunals de justícia.

La seva trajectòria jurídica, doncs, parteix de la codificació espanyola, una època en què el paper de la legislació civil de Catalunya era considerat de poca rellevància, quan les constitucions polítiques promulgades al segle XIX es volien relegar al pla del dret supletori. I quan, en comptes d'apostar per una codificació de la regulació catalana, es parlava del recull dels règims especials en apèndixs que complementaven un codi únic per a tot l'Estat espanyol.

En aquesta direcció, l'autor es posiciona a favor de la pervivència dels drets de cada territori, drets canviants i adaptats a les necessitats vivents dels ciutadans de cada un d'ells, i no pas a favor d'una unificació del dret civil per a tot Espanya. Aquest parer era compartit alhora pel moviment de l'escola històrica del dret i per l'escola jurídica catalana.

Maspons i Anglasell expressava la necessitat de recuperar tot allò que formava part del dret català i que havia estat suprimit o constret arran del Decret de Nova Planta. D'altra banda, també reivindicava el reconeixement, la defensa i la conservació d'aquest dret territorial pel Tribunal Suprem. Una tasca que no fou fàcil i que el conduí en nombroses ocasions a ser crític amb les resolucions de l'Alt Tribunal.

A més, quan la Fiscalia va intentar, de manera subreptícia, alterar el règim legal propi de Catalunya (en l'àmbit de la successió intestada), Maspons ho denuncià sense embuts, per tractar d'imposar les resolucions del Tribunal Suprem quan només tenien un caràcter orientador.

Aquest és el camí que cal seguir encara avui dia. Tot i que ja tenim una part del camí recorregut a través del reconeixement i la plasmació del dret civil català en el Codi, cal lluitar per tal que es respecti i es preservi, perquè sigui identitari del poble català.

COMMEMORACIÓ
50 ANYS
DE LA MORT DE FRANCESC MASPONS I ANGLASELL

Dissabte 26 de novembre de 2016

11.00 del matí
Ofrena floral al Mausoleu familiar de la Família Maspons.
Lloc: Cementiri Parroquial de Sant Pere de Bigues

12.00 del migdia
Presentació del Llibre: Els catalans a Ginebra de Lolo Garcia, amb la participació de l'historiador Josep Maria Figueres i Artigues.
Lloc: Masia de can Maspons de Bigues

Ajuntament de Bigues i Riells

MÉS INFORMACIÓ
☎ 93 865 79 82
www.biguesiriells.cat

Cartell anunciant l'homenatge de l'Ajuntament de Bigues i Riells pels 50 anys de la mort de Francesc Maspons i Anglasell